

БЕСТ

Фолькер Кучер

ГОЛЬДШТАЙН

Харків
«ФОЛІО»
2023

Частина перша
«ЗЛОЧИН»

Субота, 27 червня — субота, 4 липня 1931 року

«Якщо справедливість було усунено,
то чим тоді є королівства, як не великими крадіжками,
бо чим тоді є крадіжки, як не маленькими королівствами?»
Августин, «Про місто Боже»

1

Пахло деревом, клеєм та свіжою фарбою. Вона була наодинці з темрявою та тишею. Усе, що вона могла чути, — це її дихання та тихе цокання годинника у кишені її куртки. Чоловік, здавалося, знову пішов, але вона вирішила ще трохи почекати і потягнулася, щоб відбувся приток крові до рук і ніг. Принаймні на вішаку не було тремпелів. Через щілину у дверях пробилося трохи світла, і вона витягла з куртки годинник. Невдовзі після дев'ятої нічний сторож мав би закінчити свій обхід на горі, на шостому поверсі.

Відповіддю стало скреготіння ліфта, який так голосно загуркотів у темряві, що вона аж підстрибнула. Воно віддалялося. Він повертався вниз і протягом наступних кількох годин був зайнятий лише тим, що зачиняв віконниці на дверях та вітринах й стежив, щоб усе було зачинено і ніхто не намагався проникнути всередину.

Алекс обачно й обережно відчинила шафу й зазирнула у щілину, яка ставала дедалі ширшою. Бенні завжди казав, що обережність — це мати порцелянової скриньки. Неонові вивіски на Тауенцієнштрає спрямовували у вікна стільки різнобарвного світла, що їй навіть не довелося вмикати ліхтарик, вона могла бачити все: розкішну спальню, яку вони тут облаштували, ліжко, настільки широке, що в ньому могла б спати ціла родина, килим, такий м'який, що її ноги потопали у ньому. Вона подумала про колючий кокосовий килимок перед ліжком, який їй довелося ділити з Карлом, коли вона ще жила зі своїми батьками, з чотирма людьми на занадто малій кількості квадратних метрів із занадто малою кількістю світла. Що могло статися з Карлом? Вона навіть не знала, чи шукали його копи після смерті Бекмана. Вона не тужила за родиною, але хотіла б побачити знову свого молодшого брата.

Алекс обернулася, її очі вловили рух десь на межі поля зору, і тоді вона впізнала велике дзеркало на туалетному столику, а в ньому — вісімнадцятирічну дівчину із зухвалим поглядом, ноги в мішкуватих штанях, волосся з груботканого льону, зіbrane докупі.

Вона криво посміхнулася своєму відображенню. Опинившись біля кінця багато обклеєного шпалерами листа фанери, призначеного для імітації стіни спальні, Алекс знову подивилася за ріг. Насправді це було непотрібно, оскільки нічний сторож робив би наступний обхід торгових залів тільки завтра вранці, ближче до кінця його зміни, вона дізналася про це від Каллі. Тут не було жодної душі. Протягом наступних кількох годин усе це належало їй та Бенні. Їй подобалося це відчуття.

Алекс без проблем зорієнтувалася, їй вистачило неспокійного зовнішнього світла, яке постійно мерехтіло мінливими фарбами. Раніше, коли тут ще було світло й повно народу, вона запам'ятала найголовніше. Попереду розташовувалися двері, що вели на південну сходову клітку, а там ліворуч, за стіною із візерунками штор, — ескалатори.

Усе було тихо, шум машин долітав до неї приглушеними й слабкими звуками, він був майже нереальний, глухе шепотіння з іншого світу, яке не мало нічого спільного із цим зачарованим світом. Вона увійшла до безлюдної зали зі шторами, яка теж була схожа на казковий замок, де висіли від стелі до підлоги довгі штори з оксамиту, тюлі та шовку. Ще маленькою дівчиною вона стояла тут і дивувалася, тримаючи за руку свою матір, яка, як невдовзі дізналася мала Александра, ніколи не приходила щось купувати, а лише дивитися, дивуватися й мріяти. «Гарно роздивися все це, — сказала вона Алекс, — такі бідняки, як ми, не можуть собі цього дозволити. Але вони не можуть нам заборонити дивитися на це».

На багатому Заході ніколи не вистачало грошей на покупки, навіть у найкращі часи, коли батько ще мав роботу, а у матері була станція прибирання. Вони нечасто залишали свою Боксхагенерплац, а коли зрідка приїжджали на Захід — на Курфюрстендамм, в «КаДеВе» та на Тауенцієнштрассе¹ — для її батька це були лише символи марнотратного капіталізму, Захід був Вавилоном гріхів, яких він уникав, як диявол святої води. Без наполегливості матері впертий старий не погодився б і на кілька літніх візитів до зоопарку. Але Еміль Райнгольд також розумів, що пролетарським дітям не слід відмовляти в чудесах природи. Алекс ніколи не дивилася на істот, які мучилися за ґратами, навіть на білих ведмедів, про яких вона думала дорогою назад, тому що вся родина Райнгольдів регулярно йшла по Тауенцієнштрассе, перш ніж сісти в метро на Віттенбергплац і поїхати назад на схід. Уже з перших вітрин Еміль Райнгольд починав свою проповідь про надмірності капіталізму, тоді як Алекс та її мати замислено й замріяно розглядали ці вітрини. Вже тоді вітрини «КаДеВе» чарівним чином вабили Алекс. Тоді в очах матері можна було

---

¹ Курфюрстендамм (або Кудамм) — відомий бульвар у Берліні, де розташовано багато престижних магазинів. «КаДеВе» (нім. Kaufhaus des Westens (KaDeWe) — дослівно «Універмаг Заходу») — універсальний магазин у Берліні, один з найбільших універмагів Європи, що розташований на вулиці Тауенцієнштрассе.

побачити давно згаслі мрії, наприклад, мрію про краще життя, про таке життя, яке їй точно не могла запропонувати диктатура пролетаріату. Батько ніколи нічого з цього не помічав. Або не хотів помічати. Він продовжував проповідувати, і його сини були уважними слухачами, особливо Карл, який завжди ставився до всього дуже серйозно. Карл, пролетарський принц, видатний комуніст. А тепер? Тепер йому доводиться ховатися від поліції, як і його молодшій сестрі-крадійці.

Алекс була вже майже на ескалаторах, коли один звук повернув її в сьогоднішня, різке клацання, набагато ближче й чіткіше, аніж приглушений гуркіт транспорту. Вона миттєво присіла за двома величезними рулонами тканини й прислухалася. Щось вдарилося об скло, вона почула брязкіт, що залишив подряпину на одному з вікон. Вона намагалася визначити природу цих звуків. Тріпотіння, потім воркування. Виходячи зі свого укриття, вона побачила силуети двох голубів у неоновому світлі, що примостилися на підвіконні за вікном.

Дурна курка! Алекс глибоко вдихнула, щоб заспокоїти своє серце, яке сильно калатало. Спочатку дзеркало, а тепер ось це! Бенні б розсміявся, побачивши її такою! Відколи вона стала такою полохливою? Відколи зрозуміла, що піклується про своє безладне життя більше, ніж хоче визнавати?

Голуби замахали крилами назад у ніч, а Алекс продовжила свій шлях. З кожним кроком вона почувалася все більш захищеною, напружена нервозність, яка накопичилася за години очікування у шафі, перетворювалася на маленьку насторожену грудку глибоко всередині неї, поки вона дедалі більше насолоджувалась блуканням тихим нічним універмагом. Ніби все впало в столітній сон, а вона була єдиною, хто прокинувся в цьому зачарованому королівстві. «КаДеВе» перевершив усі універмаги, в яких вона раніше дозволяла себе замкнути; «Тіц» та навіть величезний «Карштадт»¹ на Германнплац бліднуть у порівнянні з розкішшю на Тауенцієнштрассе.

---

¹ «Тіц» та «Карштадт» — відомі берлінські універмаги.

Вона вийшла із залу зі шторами й підійшла до ескалаторів. Металеві сходи стояли нерухомо й мертво, наче якась зла фея все тут заморозила. Їй довелося спускатися п'ять поверхів до узгодженого місця зустрічі, що було на першому. Тютюнові вироби, як завжди. Це стало чимось на кшталт ритуалу. Перед від'їздом вони запаслися сигаретами тих марок, які вони ніколи не могли собі дозволити. У Бенні був нюх на хороший тютюн.

Алекс згадала, як вона познайомилася з ним, сперечаючись через недопалок, що якийсь багатий негідник наполовину вичуреним кинув на тротуар перед залізничною станцією «Зоологічний сад». Це було десь на початку лютого, через кілька тижнів після того лайна з Бекманом, це був страшенно холодний день; до того часу Алекс вже витратила останні гроші, які вона виманила у того товстуна на різдвяному ярмарку. Вона була голодна. І не курила вже два дні.

У той самий момент вони накинулися на все ще запалену сигарету, Алекс і цей стрункий, майже мініатюрний білявий хлопець, який здавався незграбним, але був надзвичайно вправним у своїй справі. Але Алекс схопила його швидше. А як він зиркнув на неї, коли її рука першою дісталася до сигарети! Вона одразу ж затягнулася, так сильно її тіло бажало хоч трохи нікотину. Це було справжнє диво, що вони зіштовхнулися і поділилися недопалком, мабуть, це були його очі, які пом'якшили тоді серце Алекс. Від самого початку вона відчувала, що має наглядати за цим худорлявим хлопчиком із сумними очима, у неї розвинулися майже материнські почуття до цього хлопчика, якому ще не було й шістнадцяти, або принаймні почуття старшої сестри, хоча це він був тим, хто показував їй у наступні тижні, як вижити на вулиці. Бенні навчив її, як без проблем витягати гаманці з чужої куртки, як відмикати двері, від яких у тебе немає ключа, як кермувати машинами, які тобі не належать. Ціла маса корисних речей для дівчини, яка ввечері не знала, що вона буде їсти наступного дня.

Усю весну вони ходили повз кишенькові та дрібні квартирні крадіжки, виконуючи кілька доручень для Каллі й ледве зводячи кінці з кінцями. Поки не дізналися про штуку з універмагом.

У перший раз, у «Тіці» на Дьонгоффплац, це сталося просто так, це був чистий збіг обставин. Насправді Алекс та Бенні гуляли універмагом аж до самого закриття, оскільки надворі почався дощ. Ідея прийшла до них сама собою, раптово у той момент, коли персонал почав ввічливо просити клієнтів піти. Алекс та Бенні потрібно було лише переглянутися, і план був укладений. Наступні кілька годин вони провели, тулячись у величезній скрині для багажу, поки все навколо не затихло. У їхніх тілах боліла кожна кістка, коли вони нарешті наважилися звідти вилізти. Потім вони спорожнили вітрини ювелірних виробів і подивилися, що ще там можна було вкрасти. Диван навряд чи був варіантом. Вони змогли наповнити дві маленькі валізи, які знайшли у відділі шкіряних виробів, — рівно стільки, скільки могли зручно винести звідти, не привертаючи зайвої уваги. Коли вони вийшли на подвір'я через вікно, а потім на Краузенштрассе, їх ніхто не зупинив, ніхто не побачив, що вони щойно зробили і що несли у своїх валізах. З повним спокоєм вони сіли в наступну підземку на Шпіттельмаркт. Люди в метро теж не звернули жодної уваги на двох підлітків з валізами, які були схожі на вуличних торговців і, виснажені після довгого й безплідного дня, поверталися додому.

Наступного ранку у Каллі були величезні очі. І він охоче роздавав вугілля. Вони ще ніколи не приносили йому стільки. Щонайбільше старий кишеньковий годинник, який вони витягли у п'яного, або трохи мотлоху з якоїсь машини. Після того що відбулося у «Тіці», вони полишили такі дрібниці. Крадіжки гаманців у метро чи обдирання п'яних ледве компенсувалося і завжди було азартною грою, тим часом афера з універмагами приносила більше. Також це була дитяча гра: замкнутися там, витягти якомога більше мотлоху з вітрини, а потім забратися звідти. Поки нічні сторожі помітять порож-

ні вітрини, Алекс та Бенні вже давно там не буде. Таким чином вони вже відвідали чотири магазини, а останнього разу, з «Карштадту», змогли винести справді гарні товари. Але спочатку Каллі мав запропонувати їм найкращу адресу в місті, про яку вони, мабуть, не здогадалися б самі з чистої поваги: у «КаДеВе» справді було що взяти, він сказав, чому вони навіть не зайшли туди; і цей універмаг також буде охоронятися не краще за «Тіц» або «Карштадт», та ще й гарантував, що він знає когось, хто там працює.

А тепер вона була всередині, спускаючись поверх за поверхом ескалаторами, які в своїй нерухомості здавалися важчими за будь-які кам'яні сходи. Відчуття того, що величезний «КаДеВе» належить зараз лише їй, раптом наповнило Алекс силою. Вона згадала про те, як разом із Бенні ходила від відділу до відділу у «Тіці», і про те, як їм сподобалося залишатися наодинці з усіма цими скарбами. Вони передивилися багато речей і навіть завітали до відділу іграшок, спочатку трохи зніяковівши, бо обидва, попри своє близьке знайомство, переважно приховували одне від одного свою дитячу сторону, але коли вони дісталися до другого універмагу — знову «Тіц», цього разу на Александерплац — вони зібралися й одразу взяли до роботи.

Перед нею відкрився великий хол на першому поверсі, спуск сходами закінчився. Щоб дістатися до тютюнових виробів, їй довелося перетнути відділ чоловічого одягу і пройти крізь алею манекенів. Воскові обличчя дивилися на неї зарозуміло й безпристрасно, зовсім як ті пройдисвіти, які справді носили цей чудовий одяг надворі й ледве могли ходити через свою зарозумілість. Алекс ненавиділа таких чоловіків й насолоджувалася думкою про те, що, можливо, це були справжні франти, усі зачаровані та прокляті провести решту свого життя, скам'яніло стоячи у «КаДеВе»: ціна можливості завжди вдягатися за останньою модою. Наприкінці армії манекенів вона вже могла вгадати дерев'яну обшивку та полиці тютюнового відділу.

ЗМІСТ

Частина перша. «ЗЛОЧИН»

Субота, 27 червня — субота, 4 липня 1931 року 5

Частина друга. «КАРА»

Неділя, 5 липня — субота, 18 липня 1931 року 295

Епілог. «ВТЕЧА»

Субота, 12 вересня 1931 року 587